

PSIHIJATRICA ZRINKA ČAVAR IZ
NZJZ-a "DR. ANDRIJA ŠTAMPAR", S
GOTOVO DVA DESETLJEĆA
ISKUSTVA, UPOZORAVA NA
DRAMATIČAN PORAST OVISNOSTI
MEĐU MLADIMA

Kokain već u prvom srednje

S nikotinom i marihuanom mladi kreću u petom razredu, s 14 završavaju u bolnici zbog pijanstva, a u srednjoj eksperimentiraju s teškim drogama. "Roditelji se šokiraju tek kad je kasno: svaka škola ima svog dilera"

LADA NOVAK STARČEVIĆ

A

na (16) iz Zagreba počela je pušiti cigarete s jedanaest godina, a ubrzo je probala i marihuanu koju je pušila svakodnevno. Inače pametna i perspektivna djevojka, s trinaest je počela uzimati kokain, a ubrzo i amfetamine. U društvu je smatrana atraktivnom i zanimljivom. Kokain je probala na jednom tulumu sa nekoliko godina starijim tinejdžerima gdje je pozvana s prijateljicama. Već tada roditelji nisu mogli s njom izaći na kraj. U kući je stalno izazivala svađe. Upisala je jednu od boljih strukovnih srednjih škola, ali je od početka često izostajala. S petnaest je bila uključena u preprodaju droga te je postala dilerica u svojoj srednjoj školi. U dobi od 16 godina na ulici je probala buprenorfin, supstitucijski lijek za heroinske ovisnike. Ako bi joj roditelji zabranili da ode van, samo bi prošla kroz vrata. Otac joj je u afektu svađe rekao "ako neće izvršavati svoje obaveze u školi neka ide svojim dilerima pa neka ju hrane" i tada je pobjegla od kuće. Nije je bilo dva mjeseca. Bila je na tjeratici nestalih osoba, potpuno izvan roditeljskog nadzora i nadzora sustava. Krala je po dućanima da se prehrani i u to vrijeme je promijenila šest partnera, većinom punoljetnih. Danas se liječi od višestruke ovisnosti. U školu ne ide.

Osamnaestogodišnji mladić već je s 12 godina konzumirao alkohol i cigarete, s 14 je svakodnevno pušio marihuanu i uzimao amfetamine, a poslije i kokain o kojem je razvio ozbiljnu ovisnost. U pokušaju da financira ovisnost počinio je devet razbojstava i danas se nalazi u obaveznom psihijatrijskom liječenju.

To su samo neke od šokantnih priča mladih koji su prošli kroz ordinaciju psihijatrica Zrinke Čavar iz Službe za mentalno zdravlje i prevenciju ovisnosti Nastavnog zavoda za javno zdravstvo "Dr. Andrija Štampar".

Prije petnaestak godina razgovori o prvim cigaretama i alkoholnim eksperimentima uglavnom su se vezali uz početak srednje škole. Danas u Službi za mentalno zdravlje i prevenciju ovisnosti Nastavnog zavoda za javno zdravstvo "Dr. Andrija Štampar", sve češće bilježe jedanaestogodišnjake koji koriste nikotinske vrećice, dvanaestogodišnjake koji konzumiraju energetska pića i alkohol, 14-godišnjake koji se prvi put hospitaliziraju zbog ozbiljnog pijanstva ili ozbiljnijih psiholoških problema potaknutih korištenjem marihuane te mlađe srednjoškolce koji uzimaju kokain.

"Dob početka konzumacije nikotina, alkohola i kanabisa značajno se spustila. Ono što je nekada bilo rezervirano za kasnu adolescenciju danas vidimo već u višim razredima osnovne škole", upozorava psihijatrica Čavar koja devetnaest godina radi u toj Službi i u tom je razdoblju pratila cijeli niz generacija. Ona je osoba kojoj bolnice šalju maloljetne

DARKO TOMAS / CROPIX

"BRZINA KOJOM DJECA PRELAZE IZ EKSPERIMENTA U OVISNOST DANAS JE ZASTRAŠUJUĆA. TO NAS POSEBNO ZABRINJAVA JER SE RADI O JOŠ NEZRELOM MOZGU"

pacijente nakon što su k njima došli intoksicirani bilo kojom psihoaktivnom tvari i životno su ih stabilizirali. Također, dolaze im nakon pozitivnog testa na droge, roditelji im se obraćaju kada su bespomoćni jer gube kontrolu nad djetetom, ali i kada žele pravodobno naučiti kako postaviti granice. Upravo zbog tog dugogodišnjeg iskustva Čavar se smatra jednim od najvećih autoriteta u Hrvatskoj kada je riječ o adolescentskim ovisnostima i prevenciji.

Kokain je, dodaje liječnica, postao novi simbol statusa među mladim adolescentima. Neka rezerviran za noćne klubove i stariju ekipu, danas se sve češće pojavljuje i u srednjoškolskim društvima. "Mladi nam otvoreno govore da ga doživljavaju kao 'čistu' drogu, nešto što 'podigne', da nije opasan poput heroina i da ga je lako nabaviti. Posebno zabrinjava to što dio roditelja ne zna da njihovo dijete kokain može prvi put probati već u prvom srednje, i to u društvu koje smatraju 'dobrim'. Cijene na crnom tržištu pale su, a dostupnost je veća nego ikad", kaže Čavar.

Jedna od opasnosti jest to što čistoća kokaina iznimno varira od dilerica do pošiljke. Njegovo rijeđenje raznim supstancama doprinosi još većem riziku prilikom konzumacije. Podaci Ministarstva unutarnjih poslova pokazuju da čistoća kokaina na

hrvatskom tržištu znatno oscilira iz godine u godinu. Samo u 2024. godini analizirano je 1013 uzoraka iz 210 predmeta, a rezultati su otkrili ekstremne razlike, od samo 0,3 do čak 88,7 posto kokaina kao baze. Kokain se u Hrvatskoj često miješa s fenacetinom, lidokainom i levamisolom, lijekom za parazite kod svinja i ovaca, što korisnike izlaže opasnim srčanim aritmijama, oštećenju organa i narušavanju imuniteta, podaci su Zavoda za javno zdravstvo.

Marihuana je sve opasnija. "U marihuani je, primjerice, 80-ih godina bilo četiri posto THC-a, a dvadeset godina kasnije oko 15 posto. Sada su hibridne biljke s 25-30 posto THC-a. Biljka je moćnija, a način oštećenja brži. Marihuana je uvijek bila ulazna droga, ali se sada ovisnost brže odvije jer je puno toksičnija. Puno je više psihoza koje se razviju zbog njezina konzumiranja. Djeca mogu i godinu dana biti na lijekovima nakon toga", upozorava psihijatrica.

Otkad je prije 27 godina u Europi uspostavljen sustav upozorenja na droge, pronađeno je više od tisuću novih supstancija koje potiču ovisnost. Nové sintetske droge imaju zastrašujuće simptome, a o tome se prošli tjedan govorilo i na tematskoj sjednici saborskog Odbora za zdravstvo i socijalnu politiku.

Pojavljuje se velik broj novih psihoaktivnih tvari, a njihova dostupnost i kombinacije sve su složenije. U nekim državama EU bilježe porast smrtnosti povezan s predoziranjem te brže širenje novih obrazaca konzumacije.

Stanje u Europi je zabrinjavajuće, a slično je i u Hrvatskoj, upozorava policijski službenik Ravnateljstva policije Tomislav Štambuk.

"Iz policijske perspektive možemo reći da je droge sve više na ulicama,

možda i više nego ikad. Kokain, produkti kanabisa i sintetske droge dominantan su nam problem u ovom trenutku. Također imamo izražajnu dinamiku pojave novih psihotropnih tvari."

U posljednjih nekoliko godina strana istraživanja i izvještaji pokazuju porast uloga društvenih mreža, poruka i zatvorenih grupa (npr. Snapchat, Instagram, Telegram, WhatsApp, TikTok) kao mjesta gdje se nalaze oglasi, kontakti ili dogovori oko nabavljanja droge. No, naša sugovornica kaže da kod nas svaka škola ima svog dilerica i većina djeca i mladih zna o kome se radi.

"To su najčešće mladi iz kvarta koji su i sami išli u tu školu. Maloljetni dileri nemaju kaznenu sankciju pa su idealni za to."

Čavar kaže da su im prije pandemije dolazila djeca koju je poslao sud nakon nekoliko eksperimenata s drogama, a sada im dolaze djeca počinitelji ozbiljnih kaznenih djela.

Roditelji na situacije s drogama reagiraju različito. Jedni su u potpunom šoku i negiranju, drugi pokušavaju sve riješiti kaznama i zabranama, a tek trećina potraži stručnu pomoć na vrijeme. Škole su, kaže nam psihijatrica, rijetko prva instanca koja reagira. U samo desetak posto slučajeva one upućuju djecu na tretman, i to obično tek kada učenik dođe pod utjecajem ili kada se droga otkrije na izletu. "Često se sve svodi na disciplinske mjere, a zanemaruje se činjenica da rizično ponašanje može biti znak mentalnih smetnji", naglašava Čavar.

U posljednjih pet godina u Hrvatskoj su djeca i mladi sve ranije izloženi nikotinu, alkoholu i drogama, a službeni podaci jasno pokazuju da je granica prvog kontakta s psihoaktiv-

Nastavak na sljedećoj stranici >>

U TRETMANU SU VEĆ I DJECA MLADA OD 14 GODINA. PROŠLE GODINE SMO IH IMALI 20-AK, ŠTO JE ALARMANTAN PODATAK ZA ZEMLJU U KOJOJ SE OVISNOSTI OBIČNO POVEZUJU S KASNOM ADOLESCENCIJOM

Do dilera dolaze preko Snapchata ili TikToka, a maloljetnici su idealni za raspačavanje jer ne podliježu kaznenim sankcijama

ISTOCK

nim tvarima pomaknuta prema nižim razredima osnovne škole. Prema podacima Službe za mentalno zdravlje i prevenciju ovisnosti NZJZ-a "Dr. Andrija Štampar", u tretmanu su u 2024. godini bila i djeca mlađa od 14 godina, njih dva-desetak, što je alarmantan podatak za zemlju u kojoj se ovisnosti obično povezuju s kasnom adolescencijom. Ljetopis te ustanove navodi da je u dobnoj skupini do 25 godina 13,5 posto svih pacijenata bilo uključeno u programe zbog poremećaja izazvanih uporabom psihoaktivnih supstanci, a značajan udio čine maloljetnici. Najviše njih zbog kanabinoide, 58 posto, zatim zbog psihostimulansa poput kokaina i amfetamina 35 posto, a najmanje zbog opijata, oko sedam posto.

Primjeri koji svakodnevno dolaze u Službu jasno ilustriraju zabrinjavajući trend. Jedanaestogodišnja djevojčica došla je u pratnji roditelja nakon što je izgubila svijest zbog nikotinskih vrećica. Majka je isprva mislila da se radi o trovanju hranom jer je djevojčica povraćala i imala jake glavobolje. Tek nakon pregleda shvatilo se da je "igrala" TikTok izazov s vršnjakinjama - tko može dulje izdržati vrećicu ispod jezika. Trinaestogodišnjak koji je nekoliko dana bio hiperaktivan i agresivan, nakon što je na rođendanskoj proslavi kombinirao nekoliko energetskih pića s votkom,

ČAK 22% HRVATSKIH UČENIKA PROBALO ILEGALNU DROGU, A ČAK 87% KAŽE DA DO ALKOHOLA MOŽE LAKO DOĆI

PANDEMIJA JE UBRZALA TREND: ONO ŠTO JE DOSAD BILO REZERVIRANO ZA ŠESNAESTOGODIŠNJAKE, ODJEDNOM SE ODNOSI NA DOB OD DVANAEST ILI TRINAEST GODINA

završio je na hitnom prijemu u pratnji roditelja. Četrnaestogodišnjakinja koja bi "svakodnevno zapalila" marihuanu s društvom iz kvarta već pokazuje znake ovisničkog ponašanja. Ima nesanicu, razdražljiva je, povlači se iz škole i sukobljava s roditeljima.

Psihijatrica Čavar objašnjava da se promijenila dinamika razvoja ovisnosti: "Dok je prije trebalo više mjeseci da se kod mladih razvije obrazac redovitog uzimanja i ovisničkog ponašanja, sada vidimo da je dovoljno nekoliko tjedana. Brzina kojom prelaze iz faze eksperimentiranja u fazu ovisnosti puno je veća. To nas posebno zabrinjava jer se ra-

di o još nezrelom mozgu, osjetljivom na svaku kemijsku promjenu".

Pandemija je, kaže, bila prijelomna točka. Djeca su odjednom ostala bez škole, bez sporta, bez strukturiranog vremena. Umjesto u kontroliranim prostorima, počela su se okupljati u parkovima, a društvene mreže dodatno su ubrzale širenje rizičnih obrazaca. "Ono što je dotad bilo rezervirano za šesnaestogodišnjake, odjednom se preselilo u dob od dvanaest ili trinaest godina. Dvije do tri godine poslije vide se posljedice. Imamo djecu koja dolaze s teškim intoksikacijama, prvim psihičnim epizodama nakon marihuane ili depresijama koje su direktno povezane s uporabom psihoaktivnih tvari", napominje.

Iako postoje programi prevencije, sustav i dalje nema dovoljno resursa. Stručnjaci naglašavaju da prevencija mora biti višeslojna, od obitelji preko škole i zdravstvenog sustava do druš-

tva u cjelini. Roditelji su, ipak, najvažniji zaštitni faktor.

"Kvalitetno zajedničko vrijeme, iskrena komunikacija, granice koje su jasne, ali i realne, to je ono što štiti djecu. A najvažnije je odgoditi prvi kontakt s drogom ili alkoholom. Svaka godina kasnijeg početka smanjuje rizik od ovisnosti. To je naš glavni cilj", ističe Čavar.

Adolescencija je uvijek bila vrijeme bunta i eksperimentiranja, ali danas, u vremenu društvenih mreža, lake dostupnosti i oslabljenog roditeljskog nadzora, taj bunt sve češće vodi u ozbiljne zdravstvene i socijalne probleme. Ako se društvo, škole i roditelji ne povežu i ne reagiraju na vrijeme, upozorava Čavar, izgubit ćemo još generacija mladih u začaranom krugu alkohola, marihuane, kokaina i stimulansa.

Europsko istraživanje ESPAD 2024., provedeno na učenicima u dobi od 15 i 16 godina, potvrđuje zabrinjavajuće

DVIJE DO TRI GODINE NAKON KONZUMIRANJA POJAVLJUJU SE PRVE PSIHOTIČNE EPIZODE NAKON MARIHUANE ILI DEPRESIJE KOJE SU DIREKTNO POVEZANE S UPORABOM PSIHOAKTIVNIH TVARI

široko rasprostranjena, što potvrđuju i klinička iskustva iz Zagreba.

Nacionalna istraživanja HZJZ-a dodatno pojašnjavaju sliku. Među mlađim odraslima, u dobnoj skupini od 15 do 34 godine, udio onih koji su barem jednom u životu probali neku ilegalnu drogu iznosi gotovo 37 posto, dok je u općoj populaciji riječ o četvrtini. Najčešće korištena ilegalna tvar i dalje je kanabis, no dramatičan rast bilježi se kod stimulansa i kokaina. Dok je udio eksperimentiranja kokainom u Hrvatskoj 2011. bio marginalan, danas ga je probalo više od pet posto odraslih, a u mlađim odraslim skupinama udio prelazi četiri posto. Takvi podaci, iako nisu razdvojeni isključivo za mlađe od 20, jasno ukazuju na to da stariji adolescenti ulaze u rizične obrasce ranije nego prijašnje generacije.

Analize otpadnih voda, koje od 2024. uključuju i Zagreb i Split, potvrdile su porast tragova stimulansa poput kokaina, MDMA i metamfetamina. Takvi nalazi ne otkrivaju izravno dob korisnika, ali rast koncentracija u gradskim središtima nedvojbeno znači veću dostupnost i potrošnju. S obzirom na to da su upravo stariji adolescenti i studenti najčešći kad je riječ o noćnim izlascima i urbanim okupljalištima, teško je zanemariti poruku koju ovi podaci šalju: kokain i drugi stimulansi više nisu egzotična pojava, nego dio svakodnevice dijela mladih.

Znakovit je i porast upotrebe novih nikotinskih proizvoda. Dok ESPAD 2024. bilježi pad ukupnog iskustva pušenja cigareta u dobi od 15 i 16 godina, bilježi se nagli rast e-cigareta i nikotinskih vrećica, često kod djece mlađe od 14 godina. Psihijatri upozoravaju da upravo ti proizvodi olakšavaju put prema kasnijoj konzumaciji marihuane i drugih droga jer kod djece učvršćuju naviku redovitog unošenja psihoaktivne tvari.

Kako upozoravaju stručnjaci iz NZJZ-a i HZJZ-a, ti podaci nisu samo statistika, nego konkretna prijetnja zdravlju generacije koja tek ulazi u odraslost. Ako društvo ne prepozna ozbiljnost problema i ne reagira koordinirano, od škole preko roditelja do zdravstvenog sustava, Hrvatska će u sljedećim godinama imati još više mladih koji u odraslost ulaze već obilježeni ovisnošću.

Čistoća kokaina na hrvatskom tržištu varira između 0,3 i 88,7 posto - što povećava rizik od intoksikacije i teških zdravstvenih posljedica. Jedna od opasnosti je što čistoća kokaina iznimno varira od dileru do pošiljke, a i marihuana je sve jača

PUT PREMA ODRŽIVOJ BUDUĆNOSTI HRVATSKE

FOOD WASTE KONFERENCIJA
PONEDJELJAK, 29. RUJNA

10.00 – 10.30	Pozdravni govori Goran Ogurlić , glavni urednik Jutarnjeg lista Tomislav Smolčec , predsjednik Uprave tvrtke METRO Hrvatska Biljana Borzan , zastupnica u Europskom parlamentu i potpredsjednica europskih socijaldemokrata (video) Zdravko Tušek , državni tajnik u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i ribarstva David Vlajčić , potpredsjednik Vlade i ministar poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (video)
10.30 – 10.45	Prezentacija: Koliko zapravo bacamo - i zašto te brojke još nisu konačne? Sanja Kolarić Kravar , načelnica Sektora za kvalitetu hrane, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva
10.45 – 11.00	Prezentacija: Primjeri dobre prakse Sanja Fresl , voditeljica odjela vlastite robne marke i održivog razvoja, METRO Hrvatska
11.00 – 11.10	Uvod u panel-raspravu: Rezultati istraživanja o navikama potrošača i svjesnosti o utjecaju otpada od hrane na klimatske promjene Gordana Vujević Hećimović , agencija Improve
11.10 – 11.45	PANEL-RASPRAVA: Hrana nije otpad: odgovornost počinje kod nas Panelisti: Zdravko Tušek , državni tajnik u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i ribarstva Vlatko Zovko , direktor nabave i ponude za svu prehranu u tvrtki METRO Hrvatska Elena Wolsperger Dolezil , direktorica društveno odgovornog poslovanja i korporativnih komunikacija, Dukat d.d. Vesna Cetin Krnjević , Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost Helena Radić Bosanac , voditeljica korporativnih poslova kompanije Nestlé za Hrvatsku, Sloveniju te BiH dr.sc. Dražen Knežević , direktor, HAPIH Centar za sigurnost hrane Moderator panela: Miroslav Kuskunović
11. 45 – 12.00	Pauza za kavu
12.00 – 12.15	Prezentacija: Od otpada do resursa: što kada hrana ne završi na tanjuru? prof. dr. sc. Sandra Budžaki , redovita profesorica, Prehrambeno-tehnološki fakultet Osijek
12.15 – 13.00	PANEL-RASPRAVA: Inovacije koje mijenjaju pravila: digitalni alati u borbi protiv otpada Antonio Matušan , aplikacija Crumbs Gabriela Filca , chefica riječkog restorana NEBO, Hilton Costabella Katarina Vrenc , chefica restorana Sopal u Zagrebu Borna Beker , direktor prihodovnih operacija u Biovegi Moderator panela: Miroslav Kuskunović
13.00	ZAVRŠETAK KONFERENCIJE

ORGANIZATORI

JutarnjiLIST

METRO

PARTNERI

